

मानव अधिकार आयोग ऐन, २०५३

लालमोहर र प्रकाशन मिति

संशोधन

२०५३।१।२४

१. केही नेपाल कानून संशोधन गर्ने ऐन, २०६३ द्वारा संशोधन

२०६३/६/२८

२०५३ सालको ऐन नं. १९

मानव अधिकार आयोग ऐन, २०५३

प्रस्तावना : संविधान तथा अन्य प्रचलित कानूनद्वारा प्रदत्त मानव अधिकारको प्रभावकारी कार्यान्वयन एवं संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्ने सम्बन्धमा स्वतन्त्र र स्वायत्त राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोगको स्थापना गर्न वाञ्छनीय भएकोले,

श्री ५ महाराजाधिराज वीरेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवको शासनकालको पच्चीसौं वर्षमा संसदले यो ऐन बनाएकोछ ।

परिच्छेद-१

प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ : (१) यस ऐनको नाम “मानव अधिकार आयोग ऐन, २०५३” रहेकोछ ।

(२) यो ऐन तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।

२. परिभाषा : विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा,-

(क) “आयोग” भन्नाले दफा ३ बमोजिम गठन भएको राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग सम्भन्नु पर्छ ।

(ख) “संविधान” भन्नाले नेपाल अधिराज्यको संविधान, २०४७ सम्भन्नु पर्छ ।

(ग) “अध्यक्ष” भन्नाले आयोगको अध्यक्ष सम्भन्नु पर्छ र सो शब्दले दफा २० बमोजिम कायम मुकायम अध्यक्ष भै काम गर्ने आयोगको सदस्य समेतलाई जनाउँछ ।

(घ) “सदस्य” भन्नाले आयोगको सदस्य सम्भन्नु पर्छ र सो शब्दले अध्यक्ष समेतलाई जनाउँछ ।

(ङ) “सचिव” भन्नाले आयोगको सचिव सम्भन्नु पर्छ ।

- (च) “मानव अधिकार” भन्नाले व्यक्तिको जीवन, स्वतन्त्रता, समानता र मर्यादासंग सम्बन्धित संविधान तथा अन्य प्रचलित कानूनद्वारा प्रदान गरिएका अधिकार तथा नेपाल पक्ष भएको मानव अधिकार सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय सन्धि सम्झौतामा निहित अधिकार सम्झनु पर्छ ।
- (छ) “तोकिएको” वा “तोकिए बमोजिम” भन्नाले यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियममा तोकिएको वा तोकिए बमोजिम सम्झनु पर्छ ।

परिच्छेद-२

आयोगको गठन, सदस्यको सेवा शर्त सम्बन्धी व्यवस्था

३. आयोगको स्थापना र गठन : (१) देहाय बमोजिमका अध्यक्ष र सदस्य रहने गरी राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोगको स्थापना र गठन हुनेछ ।

(क) सेवा निवृत्त भएका सर्वोच्च अदालतका प्रधान न्यायाधीश वा न्यायाधीशहरु मध्येबाट एक जना - अध्यक्ष

(ख) कानून, मानव अधिकार, सामाजिक वा संचार तथा पत्रकारिताको क्षेत्रमा महत्वपूर्ण योगदान पुऱ्याएका व्यक्तिहरु मध्ये यथाशक्य सबै क्षेत्रबाट प्रतिनिधित्व हुने गरी [∇]महिला दुईजना, दलित र जनजातिका एक एकजना प्रतिनिधि सहित नौ जना । - सदस्य

[∇](ग) संवैधानिक अङ्गको कुनै पदमा वा नेपाल सरकारको विशिष्ट श्रेणीको पदमा काम गरिसकेको व्यक्तिमध्ये एकजना - सदस्य

(२) उपदफा (१) मा उल्लिखित योग्यताको अतिरिक्त अध्यक्ष वा सदस्यमा नियुक्त हुन देहायको योग्यता पुगेको हुनु पर्छ :-

(क) नेपाली नागरिक ।

(ख) चालीस वर्ष उमेर पूरा भएको ।

(ग) कुनै नैतिक पतन देखिने फौजदारी अभियोगमा अदालतबाट कसूरदार नठहरिएको ।

[∇] केही नेपाल कानून संशोधन गर्ने ऐन, २०६३ द्वारा संशोधन ।

[∇] केही नेपाल कानून संशोधन गर्ने ऐन, २०६३ द्वारा संशोधन ।

(३) आयोगको सदस्य भैसकेको व्यक्ति अन्य कुनै सरकारी सेवाको पदमा नियुक्तिको लागि ग्राह्य हुने छैन ।

(४) आयोगका अध्यक्ष वा सदस्यले आयोगमा पदाधिकार रहनुजेलसम्म अन्यत्र पेशागत रूपमा काम गर्न पाउने छैनन् ।

(५) आयोग एक अविच्छिन्न उत्तराधिकारवाला संस्था हुनेछ ।

(६) आयोगको आफ्नो एउटा छुट्टै छाप हुनेछ ।

(७) आयोगले व्यक्ति सरह चल अचल सम्पत्ति प्राप्त गर्न, उपभोग गर्न, बेचबिखन गर्न वा अन्य कुनै किसिमले व्यवस्था गर्न सक्नेछ ।

(८) आयोगले व्यक्ति सरह आफ्नो नामबाट नालिस उजुर दिन र आयोग उपर पनि सोही नामबाट नालिस उजुर लाग्न सक्नेछ ।

४. **अध्यक्ष तथा सदस्यका नियुक्ति** : [∇](१) नेपाल सरकार, मन्त्रपरिषदले उपदफा (२) बमोजिम गठित समितिको सिफारिसमा आयोगको अध्यक्ष र सदस्य नियुक्त गर्नेछ ।

[∇](२) आयोगका सदस्यहरूको नियुक्तिको सिफारिस गर्नको लागि देहाय बमोजिमको सिफारिस समिति रहनेछ :-

(क) प्रधानमन्त्री	- अध्यक्ष
(ख) प्रधानन्यायाधीश	- सदस्य
(ग) सभामुख, प्रतिनिधि सभा	- सदस्य

(३) उपदफा (२) बमोजिम गठित समितिले आफ्नो कार्यविधि आफै व्यवस्थित गर्न सक्नेछ ।

(४) उपदफा (२) बमोजिमको समितिको बैठकका सम्बन्धमा आवश्यक व्यवस्था गर्ने जिम्मेवारी नेपाल सरकारको मुख्य सचिवको हुनेछ ।

५. **सदस्यहरूको पदावधि** : सदस्यहरूको पदावधि नियुक्ति भएको मितिले ५ वर्षको हुनेछ । निजहरूको पुनः नियुक्ति हुन सक्नेछ ।

६. **पद रिक्त हुने अवस्था** : देहायको अवस्थामा सदस्यको पद रिक्त हुनेछ :-

(क) मृत्यु भएमा,

[∇](ख) राजीनामा दिएमा ,

[∇] केही नेपाल कानून संशोधन गर्ने ऐन, २०६३ द्वारा संशोधन ।

[∇] केही नेपाल कानून संशोधन गर्ने ऐन, २०६३ द्वारा संशोधन ।

[∇] केही नेपाल कानून संशोधन गर्ने ऐन, २०६३ द्वारा संशोधन ।

- (ग) दफा ५ बमोजिम पदावधि पूरा भएमा,
(घ) प्रतिनिधि सभाका मानव अधिकार सम्बन्धी समितिको सम्पूर्ण सदस्य संख्याको कम्तीमा दुई तिहाई सदस्य उपस्थित भई बसेको बैठकको दुई तिहाई बहुमतबाट आयोगको कुनै सदस्य कार्य क्षमताको अभाव वा खराब आचरण भएको कारण पदमा रहनु उपयुक्त छैन भनी निर्णय भएको प्रस्ताव प्रतिनिधि सभाको बैठकबाट पारित भएमा,
तर त्यस्तो आरोप लागेको सदस्यलाई प्रतिनिधि सभाको मानव अधिकार सम्बन्धी समितिमा आफ्नो सफाई पेश गर्न मनासिब माफिकको मौका दिईनेछ ।

७. **सदस्यहरुको सेवा शर्त** : आयोगका अध्यक्ष तथा सदस्यहरुको पारिश्रमिक, सुविधा र सेवाका अन्य शर्तहरु तोकिए बमोजिम हुनेछन् ।

तर त्यस्तो पारिश्रमिक र सुविधा सर्वोच्च अदालतको न्यायाधीशले पाउने पारिश्रमिक र सुविधा भन्दा कम हुने छैन ।

८. **आयोगको बैठक** : (१) आयोगको बैठक अध्यक्षले तोकेको मिति र स्थानमा बस्नेछ ।

(२) आयोगको बैठक सामान्यतया महिनाको दुई पटक बस्नेछ ।

(३) तीन जना सदस्य उपस्थित भएमा आयोगको बैठकको लागि गणपूरक संख्या पुगेको मानिनेछ ।

(४) आयोगको बैठकको अध्यक्षता अध्यक्षले गर्नेछ, र अध्यक्ष अनुपस्थित रहेको अवस्थामा वरिष्ठ सदस्यले बैठकको अध्यक्षता गर्नेछ ।

(५) आयोगको निर्णय सदस्यहरुको बहुमतबाट हुनेछ । मत बराबर भएमा अध्यक्षले निर्णायक मत दिनेछ ।

(६) कुनै सदस्यको स्थान रिक्त रहेको कारणले मात्र आयोगको काम कारबाही अमान्य हुने छैन ।

(७) आयोगको बैठक सम्बन्धी अन्य कार्यविधि आयोग आफैले व्यवस्था गर्न सक्नेछ ।

परिच्छेद-३

आयोगका कार्यहरु र कार्यविधि सम्बन्धी व्यवस्था

९. **आयोगको काम र कर्तव्य** : (१) मानव अधिकारको संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्नु आयोगको प्रमुख कर्तव्य हुनेछ ।

(२) उपदफा (१) मा उल्लिखित कर्तव्य पूरा गर्न आयोगले देहायका कामहरु गर्न सक्नेछ :-

- (क) देहायको कुनै विषयमा पीडित व्यक्ति आफै वा निजको तर्फबाट कसैले आयोग समक्ष प्रस्तुत गरेको निवेदन वा उजुरी वा कुनै स्रोतबाट आयोगलाई प्राप्त भएको जानकारी वा आयोगको आफ्नै स्वविवेकमा छानबिन र अनुसन्धान गर्ने :-
- (१) मानव अधिकारको उल्लंघन र त्यसको दुरुत्साहन,
 (२) मानव अधिकारको उल्लंघन रोक्ने सम्बन्धमा सम्बन्धित कुनै व्यक्ति, संस्था वा निकायले गरेको लापरवाही वा हेलचेक्र्याई ।
- (ख) खण्ड (क) मा उल्लिखित विषयको छानबिन र अनुसन्धान आयोग आफैले वा नेपाल सरकारको निकाय वा कर्मचारी वा कुनै व्यक्ति मार्फत गर्न गराउन सकिनेछ र त्यस्तो निकाय, कर्मचारी वा व्यक्तिले आयोगको निर्देशन बमोजिम छानबिन र अनुसन्धान गरी आयोगलाई प्रतिवेदन दिनु पर्नेछ,
- (ग) आयोगलाई प्राप्त निवेदन, उजुरी वा जानकारी तथ्यहीन लागेमा वा नेपालको अदालतबाट लागू गर्न नसकिने प्रकृतिको देखिएमा आयोगले सोको कारण खुलाई त्यस्तो निवेदन वा उजुरी तामेलीमा राख्न सक्नेछ,
- (घ) मानव अधिकारको अतिक्रमणको अदालत समक्ष दावी समाविष्ट भएको विचाराधीन कारवाहीका सम्बन्धमा सम्बन्धित अदालतको अनुमतिबाट छानबिन गर्ने,
- (ङ) नेपाल सरकार अन्तर्गतका निकाय, कारागार वा कुनै संस्थाको भ्रमण, निरीक्षण, अवलोकन गर्ने र मानव अधिकारको संरक्षणको लागि त्यस्ता संस्थाको काम कारवाही, भौतिक सुविधा आदिमा गर्नु पर्ने सुधारको सम्बन्धमा नेपाल सरकारलाई आवश्यक सुझाव दिने,
- (च) मानव अधिकारको प्रचलनको लागि संविधान तथा प्रचलित अन्य कानूनद्वारा दिइएको संरक्षण सम्बन्धी व्यवस्थाको पुनरावलोकन गर्ने तथा त्यस्तो व्यवस्थाको प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि आवश्यक सिफारिश गर्ने,
- (छ) मानव अधिकारसंग सम्बन्धित अन्तरराष्ट्रिय सन्धि सम्झौता तथा दस्तावेजहरूको अध्ययन गरी नेपाल सरकारलाई सम्बन्धित व्यवस्थाको प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि आवश्यक र उपयुक्त सुझाव दिने,
- (ज) मानव अधिकारको क्षेत्रमा अनुसन्धान कार्य गर्ने गराउने,
- (झ) सेमिनार, गोष्ठी, सम्मेलन, सञ्चार माध्यम तथा प्रकाशनको माध्यमबाट समाजका विभिन्न क्षेत्रहरूमा मानव अधिकार शिक्षाको प्रचार प्रसार गर्ने तथा मानव

अधिकारको संरक्षण सम्बन्धमा विद्यमान कानूनी प्रत्याभूतिहरू बारे अवगत तथा सचते गराउने,

- (ज) गैर सरकारी क्षेत्रमा कार्यरत मानव अधिकार संगठनहरूको कार्य तथा प्रयासहरूलाई प्रोत्साहन गर्ने,
- (ट) मुलुकको विद्यमान मानव अधिकारको स्थितिको बारेमा समीक्षा गर्ने,
- (ठ) मानव अधिकार सम्बन्धी अन्तरराष्ट्रिय सन्धि संभौतामा भएको व्यवस्था बमोजिम नेपालले पठाउनु पर्ने प्रतिवेदनका सम्बन्धमा नेपाल सरकारलाई आवश्यक सुझाव दिने, र
- (ड) मानव अधिकारको प्रचलन, सम्बर्द्धन र संरक्षणका लागि आवश्यक र उचित ठानेको आवश्यक अन्य कार्यहरू गर्ने ।

(३) मानव अधिकार सम्बन्धी अन्तरराष्ट्रिय सन्धि संभौता अनुरूप नेपालले प्रतिवेदन पठाउनु पर्ने दायित्व भएको विषयमा नेपाल सरकारले आयोगको राय लिई पठाउनु पर्नेछ ।

१०. **आयोगको अधिकार क्षेत्र नहुने** : देहायको कुनै विषयमा यस ऐन अन्तर्गत जाँचबुझ गर्ने वा अन्य कुनै कारवाही चलाउने अधिकार आयोगलाई हुने छैन :-

- (क) सैनिक ऐनको क्षेत्राधिकारको विषय,
तर संविधान र प्रचलित कानून बमोजिम अदालतले मुद्दा हेर्न सक्ने विषयमा यो ऐन बमोजिमको काम गर्न आयोगलाई कुनै बाधा पर्ने छैन ।
- (ख) नेपाल सरकार र कुनै विदेशी सरकार र अन्तरराष्ट्रिय वा अन्तर सरकारी संस्थाका बीच सम्पन्न सन्धि सम्भौता वा नेपाल अधिराज्यको सुरक्षामा प्रतिकूल असर पर्न सक्दछ भनी नेपाल सरकारको मुख्य सचिवले प्रमाणित गरेको विषय,
- (ग) कुनै अपराधको कानून बमोजिम अनुसन्धान र तहकिकात गर्ने वा अपराध वा अपराधी पत्ता लगाउने कार्यमा प्रतिकूल असर पर्न सक्दछ भनी महान्यायाधिवक्ताले प्रमाणित गरेको विषय ।

११. **आयोगको जाँचबुझ सम्बन्धी अधिकार** : (१) आयोगले आफ्नो अधिकार क्षेत्रभित्र पर्न आएका उजुरी वा निवेदन वा प्रतिवेदनहरूको कारवाही गर्दा देहाय बमोजिमको कार्य गर्ने सम्बन्धमा प्रचलित नेपाल कानून बमोजिम अदालतलाई भए सरह अधिकार हुनेछ :-

- (क) कुनै व्यक्तिलाई आयोग समक्ष उपस्थित गराई बयान वा जानकारी लिने,
- (ख) साक्षी बुझ्ने तथा बकपत्र गराउने,

- (ग) कुनै लिखत कागजात पेश गर्न आदेश गर्ने,
- (घ) कुनै सरकारी वा सार्वजनिक कार्यालय वा अदालतबाट कुनै लिखत वा त्यसको नक्कल भिकाउने,
- (ङ) प्रमाण बुझ्ने,
- (च) स्थलगत निरीक्षण गर्ने गराउने, दशी प्रमाण पेश गर्न आदेश गर्ने ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम कुनै व्यक्ति उपस्थित गराउन, कुनै लिखत पेश गर्न लगाउन वा कुनै प्रमाण बुझ्न आयोगले उचित सम्झे बमोजिम म्याद तोक्न सक्नेछ ।
- (३) आयोगले आफ्नो छानबिन वा अनुसन्धान सम्बन्धी कुनै वस्तु वा लिखत कुनै व्यक्तिका साथमा वा कुनै खास स्थानमा छ भन्ने आयोगलाई विश्वास हुने कारण भएमा प्रचलित नेपाल कानून बमोजिम त्यस्तो व्यक्ति वा स्थानको तलासी लिन वा लिन लगाउन र फेला परेका त्यस्तो वस्तु वा लिखत कब्जा गर्न वा गर्न लगाउन वा त्यस्तो लिखतको पूरै वा आंशिक नक्कल वा प्रतिलिपि लिन लगाउन सक्नेछ ।
- (४) आयोगले कुनै घटनामा जाँचबुझका सम्बन्धमा आवश्यक देखेमा सार्वजनिक सुनुवाई गर्न सक्नेछ ।
- (५) आयोगले जाँचबुझका सम्बन्धमा माग गरेका कागजातहरु वा आवश्यक प्रमाणहरु नपठाउने वा आयोगको कार्यमा असहयोग गर्ने वा आयोगमा उपस्थितिको लागि बोलाएकोमा उपस्थिति नभई अटेर गर्नेलाई आयोगले विशेष टिप्पणी लेखी कारबाहीका लागि नेपाल सरकार वा अधिकार प्राप्त निकाय वा अधिकारी समक्ष पठाउन सक्नेछ ।
- (६) आयोगले यस ऐन बमोजिम गर्नु पर्ने कुनै कामको सम्बन्धमा आवश्यकता अनुसार समिति वा उपसमिति गठन गर्न सक्नेछ र त्यस्तो समिति वा उपसमितिको काम, कर्तव्य, अधिकार र त्यस्तो समिति वा उपसमितिको सदस्यले पाउने भत्ता र सुविधा आयोगले तोके बमोजिम हुनेछ ।
- (७) आयोगले आवश्यकता अनुसार सम्बन्धित विषयका विशेषज्ञहरु वा विशिष्टीकृत निकायहरुको सेवा लिन सक्नेछ । त्यसरी सेवा प्रदान गर्ने विशेषज्ञहरुको सेवा, शर्त र सुविधा आयोगले तोके बमोजिम हुनेछ ।

१२. **मानव अधिकारको उल्लंघन सम्बन्धी उजुरी र कारवाही** : मानव अधिकारको उल्लंघन सम्बन्धी उजुरी दिने र तत्सम्बन्धी कारवाही तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१३. **आयोगको निर्णय कार्यान्वयनको प्रक्रिया** : (१) आयोगले आफ्नो अधिकार क्षेत्र अन्तर्गत पर्ने आएको उजुरी तथा निवेदनहरू उपर दफा ११ बमोजिम कारवाही गर्दा दोषी देखिएमा दोषी उपर आवश्यक कारवाही गर्न सम्बन्धित निकाय वा अधिकारीलाई लेखी पठाउनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम लेखी पठाउँदा आयोगले पीडित व्यक्तिलाई आवश्यक क्षतिपूर्ति दिन आवश्यक देखेमा सो समेत लेखी पठाउनु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम क्षतिपूर्ति दिँदा अपनाउनु पर्ने आधार र कार्यविधि तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

(४) उपदफा (१) र (२) बमोजिम कारवाहीका लागि लेखी आएकोमा सम्बन्धित निकाय वा अधिकारीले पनि आयोगबाट लेखी आए बमोजिमको कारवाही गरी वा गर्न नमिल्ने भएमा सो कारण सहित खुलाई आयोगबाट प्राप्त भएको मितिले तीन महिनाभित्र सो बमोजिम कारवाही गरिएको जानकारीको प्रतिवेदन सम्बन्धित निकाय वा अधिकारीले आयोग समक्ष पठाउनु पर्नेछ ।

१४. **प्रतिवेदन पेश गर्ने** : (१) आयोगले प्रत्येक वर्ष आफूले गरेको काम कारवाहीको सम्बन्धमा वार्षिक प्रतिवेदन तयार गरी श्री ५ समक्ष पेश गर्नेछ र श्री ५ बाट सो प्रतिवेदन संसद समक्ष पेश गर्न लगाइबक्सनेछ ।

(२) आयोगले आफूले गरेको काम कारवाहीको विवरण सर्वसाधारणको जानकारीको लागि वर्ष वर्ष दिनमा प्रकाशन गर्नेछ ।

तर आयोगले आवश्यकता देखेमा जुनसुकै समयमा पनि आफ्नो कार्यको विवरण प्रकाशन गर्न सक्नेछ ।

१५. **आर्थिक व्यवस्थापन** : (१) आयोगको कार्य सम्पादन गर्न आवश्यक पर्ने साधन र श्रोतहरू आयोगले विभिन्न निकायबाट अनुदानको रूपमा प्राप्त गर्न सक्नेछ ।

(२) आयोगले दफा ९ बमोजिमका कार्यहरू सम्पादन गर्न सहायता पुऱ्याउने उद्देश्यले आर्थिक सहायता लिन सक्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम प्राप्त गरेको सहायताको खर्च दाता र आयोगको बीचमा भएको शर्त बमोजिम हुनेछ ।

(४) आयोगले प्रचलित कानून बमोजिम आफ्नो आय व्ययको लेखा र अन्य सम्बद्ध अभिलेख राख्नु पर्नेछ ।

(५) आयोगको लेखापरीक्षण महालेखापरीक्षकबाट हुनेछ ।

(६) आयोगको आर्थिक व्यवस्थापन सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद-४

विविध

१६. **आयोगको कार्यालय** : आयोगको मुख्य कार्यालय काठमाडौं उपत्यकामा रहनेछ । आयोगले आवश्यकतानुसार नेपाल अधिराज्यको विभिन्न क्षेत्रहरूमा शाखा कार्यालयहरू खोल्न सक्नेछ ।

१७. **सचिव** : (१) आयोगमा एक जना सचिव रहनेछ ।

∇(२) सचिवको नियुक्ति आयोगको सिफारिसमा नेपाल सरकारले गर्नेछ । सचिवको पदावधि सेवा, शर्त, र अन्य सुविधा नेपाल सरकारको सचिव सरह हुनेछ ।

१८. **आयोगका कर्मचारी** : (१) आयोगले आफ्नो कामको लागि आवश्यक पर्ने कर्मचारी तोकिए बमोजिम नियुक्त गर्न सक्नेछ, र त्यसरी नियुक्त कर्मचारीको सेवा, शर्त र सुविधा तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

(२) उपदफा (१) मा जसुकै लेखिएको भए तापनि आयोगलाई आवश्यक पर्ने कर्मचारी आयोगले नेपाल सरकारबाट माग गर्न सक्नेछ । त्यसरी माग गरिएका कर्मचारी उपलब्ध गराउनु नेपाल सरकारको कर्तव्य हुनेछ ।

(३) आयोगले आफ्नो कार्य सम्पादनको सम्बन्धमा कुनै सरकारी कार्यालयबाट सहयोग माग गरेमा त्यस्तो कार्यालयले सहयोग उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

१९. **अधिकार प्रत्यायोजन** : आयोगले यस ऐन बमोजिम आफूलाई प्राप्त अधिकार मध्ये केही अधिकार अध्यक्ष वा सदस्य वा आयोगका कर्मचारी वा नेपाल सरकारको अधिकृत कर्मचारी वा यस ऐन अन्तर्गत गठन हुने समिति वा उपसमिति वा कुनै व्यक्तिलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ ।

∇२० **कार्यवाहक अध्यक्ष भई काम गर्ने** : अध्यक्ष विदा बसेकोमा विदाको अवधिभर वा अध्यक्षको पद रिक्त हुन आएको अवस्थामा त्यस्तो रिक्त पद पूर्ति नभएसम्मको लागि आयोगको वरिष्ठतम सदस्यले कार्यवाहक अध्यक्ष भई काम गर्नेछ । यसरी कार्यवाहक अध्यक्ष भई काम गर्ने सदस्यले त्यसरी कार्यवाहक अध्यक्ष भएको अवधिभरको लागि अध्यक्षले पाए सरह पारिश्रमिक र सुविधा पाउनेछ ।

∇ केही नेपाल कानून संशोधन गर्ने ऐन, २०६३ द्वारा संशोधन ।

∇ केही नेपाल कानून संशोधन गर्ने ऐन, २०६३ द्वारा संशोधन ।

- ∇ २१. **शपथ ग्रहण** : यो ऐन प्रारम्भ हुँदाका बखत बहाल रहेका अध्यक्ष र सदस्यले र यो ऐन प्रारम्भ भएपछि नियुक्त हुने अध्यक्ष र सदस्यले प्रतिनिधि सभाको विशेष समितिले व्यवस्था गरे बमोजिम शपथ ग्रहण गर्नु पर्नेछ ।
२२. **नेपाल सरकारसंग सम्पर्क** : आयोगले नेपाल सरकारसंग सम्पर्क राख्दा मन्त्रिपरिषद् सचिवालय मार्फत राख्नु पर्नेछ ।
२३. **नियम बनाउने** : यस ऐनको उद्देश्य पूरा गर्न आयोगले आवश्यक नियमहरू बनाउन सक्नेछ । त्यस्तो नियम बनाउँदा आयोगले नेपाल सरकारको परामर्श लिन सक्नेछ । तर पारिश्रमिक र सुविधा सम्बन्धी नियम बनाउँदा नेपाल सरकारको परामर्श लिनु पर्नेछ ।
२४. **बचाउ** : आयोग वा अध्यक्ष वा सदस्य वा कर्मचारी वा आयोगले खटाएको कुनै व्यक्तिले यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम बमोजिम असल नियतले गरेको वा गर्न खोजिएको कुनै काम कारबाहीका सम्बन्धमा कुनै मुद्दा वा कानुनी कारबाही चलाईने छैन ।

∇ केही नेपाल कानून संशोधन गर्ने ऐन, २०६३ द्वारा संशोधन ।

अनुसूची

(दफा २१ संग सम्बन्धित)

शपथ

नेपाल अधिराज्यको संविधान, २०४७ प्रति निष्ठावान रही आफूले ग्रहण गरेको अध्यक्ष/सदस्य पदको जिम्मेवारी र कर्तव्य कसैको डर, मोलाहिजा, पक्षपात, द्वेष वा लोभमा नपरी इमान्दारी साथ पालन गर्नेछु र आफ्नो कर्तव्य पालनको सिलसिलामा आफूलाई ज्ञात हुन आएको कुरा प्रचलित कानूनको पालन गर्दा बाहेक आफू बहाल रहेको वा नरहेको कुनै पनि अवस्थामा प्रकट गर्ने छैन भनी म..... ईश्वरलाई साक्षी राखी/ सत्यनिष्ठा पूर्वक शपथ लिन्छु ।

मिति:-

हस्ताक्षर

१००३